

Створення навчальної екскурсії «Подорож до природних та культурних об'єктів міста Барвінкове»

<https://doi.org/10.17721/2786-4561.2023.3.1-6/9>

Черченко О.А., Дем'яненко С.О.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна,
oleg.cherchenko.nout@gmail.com

Надійшла до редакційної колегії 16.05.2023.

Прийнята: 24.05.2023

Анотація: У статті розглянуто історію розвитку екскурсійної та краєзнавчої роботи в українській школі, проаналізовано класифікацію шкільної екскурсії, опрацьовані організаційні та безпекові вимоги для

проведення шкільних екскурсій. Здійснено відбір об'єктів та планування маршруту шкільної географічної екскурсії: «Подорож до природних та культурних об'єктів міста Барвінкове» по території міста Барвінкове (Харківська обл.)

Ключові слова: шкільна географічна екскурсія, Барвінкове, Харківщина.

Creation of the educational excursion «Journey to the natural and cultural objects of the city of Barvinkove»

O. Cherchenko, S. Demianenko

Taras Shevchenko National University, Kyiv, Ukraine, oleg.cherchenko.nout@gmail.com

Abstract: The article examines the history of the development of excursion and local history work in a Ukrainian school, analyzes the classification of school excursions, elaborates organizational and safety requirements for conducting school excursions. The selection of objects and the planning of the route of the school geographical excursion: "Journey to the natural and cultural objects of the city of Barvinkove" on the territory of the city of Barvinkove (Kharkiv region) were carried out.

Key words: school geographical excursion, Barvinkovo, Kharkiv region.

Вступ: У наш час людство проходить важливий етап еволюції розвитку, де актуальним постає питання набуття компетентностей кожної особи, виховання в неї патріотизму до своєї держави, формування ціннісного ставлення до природи, усвідомлення її функції та її важливості для діяльності та існування людства.

Якщо ж говорити за освіту, одним із актуальних питань сучасної школи є пошук оптимальних шляхів зацікавленості учнів навчанням, спонукання до творчості, пізнавальної активності, виховання школяра соціально активною особистістю, навчання учнів здійснювати самостійний вибір та приймати відповідальні рішення в різних життєвих ситуаціях.

В ХХІ столітті, вчитель перестав бути основним джерелом інформації, як це було 20-30 років тому, натомість зростає його роль в активізації пізнавальної активності учнів. Сучасний педагог має сам добре орієнтуватися у використанні педагогічних технологій, що мають допомагати учням не лише поповнювати знання, але також розвивати їхню пізнавальну активність, потребу в пошуку інформації, вміння творчо підходити до виконання поставлених

завдань, формувати дослідницькі уміння та навички, а також, що є не мало важливим виховувати дбайливе ставлення до природи.

Задля реалізації цього завдання, необхідно впроваджувати активні та інтерактивні методи навчання, використовувати новітні інформаційні технології, знаходити особистий підхід до кожного учня. Якщо ж говорити за географію, необхідною умовою для вивчення даної науки, є безпосередній контакт з навколишнім середовищем, яке нас оточує.

Для реалізації цієї мети найбільш доцільно віднести проведення таких робіт, як: екскурсії, походи, дослідження на природі, тощо.

Отже, метою статті є розробка шкільної екскурсії з географії, яка відповідає навчальній програмі та сприяє поглибленню знань школярів у цій галузі та формування в них зацікавленості до вивчення географії. Задля досягнення мети автори ставлять перед собою наступні завдання:

- дослідити історію розвитку екскурсійної та краєзнавчої роботи в українській школі;
- проаналізувати класифікацію шкільних екскурсій;
- опрацювати організаційні та безпекові вимоги для проведення шкільних екскурсій;
- дослідити природні особливості свого регіону, де розробляється шкільна географічна екскурсія;
- розробити екскурсію: відібрати об'єкти, створити план та маршрут екскурсії, підготувати основний текст екскурсії.

Об'єктом даного дослідження є природні та культурні об'єкти міста Барвінкове Ізюмського району Харківської області для розробки шкільної географічної екскурсії. Предметом - розробка основних аспектів шкільної географічної екскурсії, включаючи в себе вибір території, підбір та опрацювання необхідної інформації про географічні та культурні об'єкти регіону, розробку маршруту екскурсії, визначення завдань та цілей, вибір методів організації та проведення екскурсії, а також оцінку результатів проведеної екскурсії.

Матеріали і методи досліджень. Дослідження проведено на основі загальнонаукових методів аналізу та синтезу інформації, вивчення науково-методичних джерел з питань вивчення та розробки географічних екскурсій, а саме роботи: Костюкової О.М., Гецевич Н.А., Прус І.Т., Леоненко Н.А.

В процесі написання статті задля створення повноцінного екскурсійного маршруту використовувався метод аналітичного збору інформації, метод узагальнення та систематизації.

Результати та їх аналіз. Розвиток екскурсійної та краєзнавчої роботи в українській школі є довгим та складним. Уже з початку XIX століття на теренах України почали з'являтися навчальні заклади, в яких почали використовувати екскурсійну та краєзнавчу роботу, як один із методів навчання. З початку XX століття з'явилися спеціалізовані краєзнавчі музеї та об'єднання, які стали допомагати у проведенні екскурсій та популяризації краєзнавства серед [школярів \(Леоненко Н.А., 2019\)](#).

За буремних часів революції, екскурсійна та краєзнавча робота також розвивалася, адже багатьма педагогами та активістами того часу даний метод був визнаний одним з дієвих засобів у піднесенні національної свідомості серед школярів (Прус І.Т., 1984).

В період більшовицької окупації, екскурсійна та краєзнавча робота українських шкіл стала більш систематичною та організованою, з'явилися спеціалізовані методичні посібники та програми. З 1930-х років екскурсії були переважно організовані за ідеологічними мотивами та мали на меті пропагандувати комуністичну ідеологію та політику влади. Однак, незважаючи на це, педагоги шукали можливості для проведення неформальних екскурсій та позашкільних заходів, де можна було більш об'єктивно вивчати історію та культуру України (Костюкова О.М., 2010).

Після отримання незалежності України, екскурсійна та краєзнавча робота в школах стала більш вільною та різноманітною та з'явилася можливість підвищити якість та рівень

організації таких заходів. Водночас, в цей період, з'явилися нові виклики та можливості, пов'язані з використанням інформаційних технологій та інтерактивних форм навчання, що дозволяє підвищити ефективність та доступність екскурсійної та краєзнавчої роботи в школах.

За змістом екскурсії підрозділяються на оглядові, або їх ще називають багатопланові та тематичні.

Оглядові екскурсії є комплексними, охоплюючи як історичний та сучасний матеріал, та охоплюючи різноманітні об'єкти, включаючи пам'ятники історії та культури, природні об'єкти та місця знаменитих подій. Ці екскурсії показують важливі події з різних ракурсів, надаючи загальне уявлення про місто, регіон або державу, від часу заснування до сучасності та майбутнього розвитку.

Тематичні екскурсії зосереджені на розкритті однієї теми, наприклад, такої як історія чи архітектура, і можуть охоплювати як одну подію, так і довший період часу. Наприклад, екскурсії на архітектурну тему можуть досліджувати найцікавіші об'єкти архітектури, розташовані на вулицях і площах міста.

Слід зазначити, що тематичні екскурсії того або іншого вигляду майже ніколи не існують окремо один від одного. Наприклад, елементи природознавчих екскурсій знаходять своє місце в екскурсіях майже кожної групи тематичних екскурсій. Все залежить від конкретних умов їх проведення, від ресурсів пізнавального плану того або іншого міста та регіону.

По складу і кількості учасників екскурсії підрозділяються на індивідуальні, колективні, для місцевого населення, туристичні, дорослих та школярів, з урахуванням особливостей сприйняття. Особливості сприйняття екскурсійного матеріалу кожної з вказаних груп вимагають внесення змін в зміст заходів, методику і техніку їх проведення, а також в їх тривалість.

За місцем проведення екскурсії бувають: міські, заміські, виробничі, музейні, комплексні (поєднують елементи декількох).

За способом пересування – пішохідні та з використанням різних видів транспорту. Перевага пішохідних екскурсій полягає в тому, що, створюючи необхідний темп руху, вони забезпечують сприятливі умови для показу і розповіді. Транспортні екскурсії (у переважній більшості автобусні) складаються з двох частин: аналізу екскурсійних об'єктів на зупинках, а також розповіді про об'єкт в дорозі, мимо яких проїжджає група.

Тривалість екскурсії складає від 45 хвилин (1 академічна година) до доби. Короткострокові тури (від 1 до 3-4 днів) називають маршрутом вихідного дня, в них може бути передбачено декілька екскурсій різної тривалості (Гецевич Н.А., 1988).

Основні організаційні та безпекові вимоги для проведення шкільних екскурсій полягають в тому, що:

- Групу що проходить екскурсію необхідно об'єднувати з учасників на добровільних засадах, які зацікавлені в цьому.
- До складу групи приймаються ті учасники, які придатні за станом здоров'я для участі в екскурсії.
- Кількість учасників групи визначає керівник групи (вчитель), в групу може входити від 10 до 40 учасників, віком від 6 років.
- При проведенні екскурсії з автобусом, кількість учасників визначається за кількістю місць для сидіння.
- Вік керівника групи (вчителя) та його заступників повинен бути більше 18 років.
- Керівник групи (вчитель) та заступники повинні вміти надавати першу медичну допомогу.
- Якщо екскурсія проводиться у межах населеного пункту, де проживають учні (крім автобусних екскурсій) наявність заступників не є обов'язковою.

- При проведенні екскурсій з використання будь-яких видів транспорту (крім автомобільного) за межі міста, керівний склад групи призначається в пропорції один керівник (вчитель) та заступник на 25 учнів, кожен заступник призначається на 10 учасників.
- Кількість заступників керівника групи (вчителя) визначає керівник навчального закладу (директор школи).
- Керівник групи (вчитель) може призначити з учасників собі помічників, для проведення екскурсії: розповісти доповідь, продемонструвати щось.
- Коли група перебуває на території заповідників, заказників, національних парків, вони зобов'язані дотримуватися правил перебування у цих місцях відповідно до законодавства України (Інструкція. 2014).

Навчальна географічна екскурсія: «Подорож до природних та культурних об'єктів міста Барвінкове».

Екскурсія «Подорож до природних та культурних об'єктів міста Барвінкове» розроблена для учнів 8 класу як закріплення знань з вивченого розділу V. Природа та населення свого адміністративного регіону, відповідно до навчальної програми для закладів загальної середньої освіти.

Мета екскурсії: набуття нових знань про природні об'єкти рідного краю та їх значення для місцевої екосистеми, сприяння всебічному розвитку кругозору учнів.

Завдання екскурсії:

- розвинути інтерес учнів до вивчення природи та пізнання її закономірностей;
- сприяти отриманню додаткових знань засобами екскурсійно-освітньої діяльності;
- поглибити знання учнів про окремі природні об'єкти рідного краю;
- виховати в учнів дбайливе ставлення до природи;
- організувати пізнавальне та розважальне дозвілля учнів.

Шкільна екскурсія буде включати в себе дві частини: пішохідна (відвідування всіх об'єктів та перехід між ними), транспортна (повернення до будівлі Барвінківського ліцею №1 на автобусі від Івашинівського озера).

Маршрут екскурсії буде кільцевим, це дає велику перевагу не проходити одну ділянку кілька разів (Рис. 1.).

Загальна тривалість екскурсії по часу буде тривати майже 3 години, з них 1 година 20 хв планується на переходи між об'єктами та повернення до стартової точки (будівля Барвінківського ліцею №1) та 1 година 30 хвилин на відвідування зупинок та розповідь про них. Загальна відстань буде становити 8,8 км., з них пішохідна частина становитиме - 5,4 км., переїзд на автобусі – 3,4 км.

Для екскурсії було відібрано 5 об'єктів: Чумацька гора, «Територія троянд», пам'ятник Козаку Барвінку, пляж на річці Сухий Торець, пляж на Івашинівському озері (дивись таблицю 1)

Таблиця 1. Характеристика об'єктів показу маршруту [розроблено авторами за відкритими даними]

Об'єкт показу	Адреса	Загальна характеристика	Джерела інформації
Чумацька гора	м. Барвінкове, вул. Пристін 15	Чумацька гора, яка є найвищою точкою міста Барвінкове, висота над рівнем моря становить 150 метрів. Саме на цій височині козаками була побудована фортеця у XVI ст. оскільки через дану місцевість проходив важливий торговельний шлях від Торських озер та Приазов'я в Московію, який козакам необхідно було охороняти від набігів татар.	Історія міст і сіл Української РСР: У 26 т. — К., 1957—1979. — Харківська область. — С. 201.

Продовження таблиці 1.

Об'єкт показу	Адреса	Загальна характеристика	Джерела інформації
«Територія троянд»	м. Барвінкове, вул. Центральна 1 а, Під'зд між будівлями на задне подвір'я.	На даному об'єкті знаходиться будівля, яка була споруджена за кошти письменника-романіста Григорія Данилевського, як медична амбулаторія з приймальним покоєм у ХІХ ст. Будівля виконана в неокласичному архітектурному стилі. А коло цієї будівлі розташовуються насадження, які висаджувалися протягом 12 років, з 2007 року. На даний час на ділянці нараховується близько п'ятисот кущів білих троянд, петуній, лілій, тощо. Прижилися туї, самшити, ялівці, вони є різних форм – кулясті, конічні, колоновидні.	Інтернет-джерело: https://barvinkove.com.ua/Територія-яскравих-вражень/
Пам'ятник Козаку Барвінку	м. Барвінкове, вул. Центральна 9	В центрі міста Барвінкове знаходиться пам'ятник засновнику міста – козаку Івану Барвінку. Ідея створити пам'ятник виникла у активістів в кінці 1960-х років. Допомогти відгукнувся харківський скульптор М.Ф. Овсянкін, який, створив скульптурний образ Барвінка, а потім спроектував кілька варіантів пам'ятника, потім привезли граніт для п'єдесталу, виготовили бетонну скульптуру і почали (з дозволу районної влади) зводити пам'ятник. Будівництво довелося припинити через вказівку «згори». Незакінчений пам'ятник зруйнували протягом однієї ночі. Та лише 24 серпня 1992 року за ініціативою Харківської молодіжно-патріотичної організації «Сокіл», було відновлено пам'ятник Іванові Барвінку.	Інтернет-джерело: https://www.shukach.com/uk/node/56103
Пляж на річці Сухий Торець	м. Барвінкове, вул. Карпенка 1 Підхід, не доходючи до мосту через річку Сухий Торець зі сторони центру міста, повернути праворуч.	Пляж на березі річки Сухий Торець знаходиться майже в центрі міста Барвінкове. Він є піщаним, з обох сторін оточений очеретами. Глибина річки біля пляжу не велика, похил дна не різкий. Річка Сухий Торець протікає територією Харківської та Донецької областей, загальна довжина становить близько 97 км. Річище звивисте, для нього характерне чергування широких і глибоких плес, а також мілководних ділянок. Річка займає одне з основних місць в господарському секторі громади. Рослинний та тваринний світ Сухого Торця є досить різноманітним. У водах річки водяться різноманітні види риб: щука, окунь, короп, а також амфібії та рептилії. Рослинність уздовж річки складається з дерев, кущів і трав. Береги річок обсажені вербами, тополями, вільхами, а в заплавах переважають трави та осоки.	Географічна енциклопедія України: в 3 т. / відпов. ред. О. М. Маринич. – [та ін.] – К.: «Українська радянська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 1989. Т.1, А-Ж. – К., 1989. – 416 с.

Продовження таблиці 1.

Об'єкт показу	Адреса	Загальна характеристика	Джерела інформації
Пляж на Івашинівському озері	м. Барвінкове, провулок Лиманський 4	<p>Пляж розташовується на березі Івашинівського озера. Пляж є піщаним, глибина озера біля пляжу не велика, похил дна не різкий. Тому тут влітку можна зустріти батьків з маленькими дітьми. В теплу пору року пляж відвідує більша частина населення, місце є досить розповсюджене.</p> <p>За походженням улоговини Івашинівське озеро є залишковим, раніше поєднувалося з основним руслом річки Сухий Торець. Площа водної поверхні становить 4,4 га; максимальна глибина – 7 м.</p> <p>Рослинності озера властива ярусність. Біля самого берега розташовується пояс таких прибережних рослин: сусак, стрілолист, частуха подорожникова, калюжниця. В озері є водорості, які збагачують воду киснем.</p> <p>Тваринний світ озера надзвичайно різноманітний, у водоймі існують найдрібніші ракоподібні дафнії і циклопи, на дні озера живуть річкові раки, молюски. Є черепахи. Івашинівське озеро дуже багате рибою: карасі, лящі, краснопірки, білий амур, шуки.</p>	<p>Інтернет-джерело: http://man-junior.org.ua/wp-content/uploads/2017/04/%D0%A2%D0%B5%D0%B7%D0%B8-%D0%A1%D0%B0%D1%84%D1%96%D0%BD%D0%B0-%D0%A2%D0%92.docx</p>

Експерсія буде починатися біля будівлі Барвінківського лицю №1, зібравшись група вирушить до першого об'єкта – Чумацька гора. Де буде розкрито наступні підтеми:

- історія утворення поселення;
- особливості соснового лісу на Чумацькій горі;
- геологічні та геоморфологічні умови даного регіону.

Чумацька гора є найвищою точкою міста Барвінкове, висота над рівнем моря становить 150 метрів. Це найвища точка, що знаходиться в межах міста Барвінкове. Щоб краще зрозуміти, чому саме на цій горі з'явилися перші фортифікаційні споруди козаків, треба повернутися до нашої минувшини.

В XVI столітті через сучасну територію міста Барвінкове в проходила давня чумацька дорога від Торських озер та Приазов'я в Московію ще задовго до появи перших поселень. Навіть сама назва узвишся, яке дало початок поселенню – Чумацька гора – говорить про те, що тут часто ставали на нічліг чумаки.

Початок руху від будівлі Барвінківського Лицею №1.

Зрозуміло, що оселяючись в будь-якому місці, в ті часи слід було подбати про безпеку. А тим паче, у широкій “прифронтовій” смузі між татарськими кочівниками і землями слобожанців. Це місце ідеально відповідало фортифікаційним вимогам, тому що Чумацька гора з південного боку мала крутий схил до річки, і з неї добре проглядався Татарський брід, це єдине місце, в якому можна було перетнути річку Торець (нині – Сухий Торець). Далі на захід прохід був закритий річкою Лукнувахою, таким чином було дві водних перешкоди, які не давали можливості обійти цю місцевість іншою дорогою. Перетнувши брід, прямувати на північ можна було лише попід горою, маючи праворуч ще одну річку – Колодяжну (нині просто Колодяжна балка), тим самим хто проходив по цьому шляху були затисненими між горою та двома річками (Історія міст і сіл, 1957)

Отже, той, хто володів Чумацькою горою, володів і бродом. Крім того, на півночі гора теж мала круті схили, а зі сходу перекривалася густим Дворецьким лісом. Не випадково, що саме з Чумацької гори бере свій початок Барвінкова стінка.

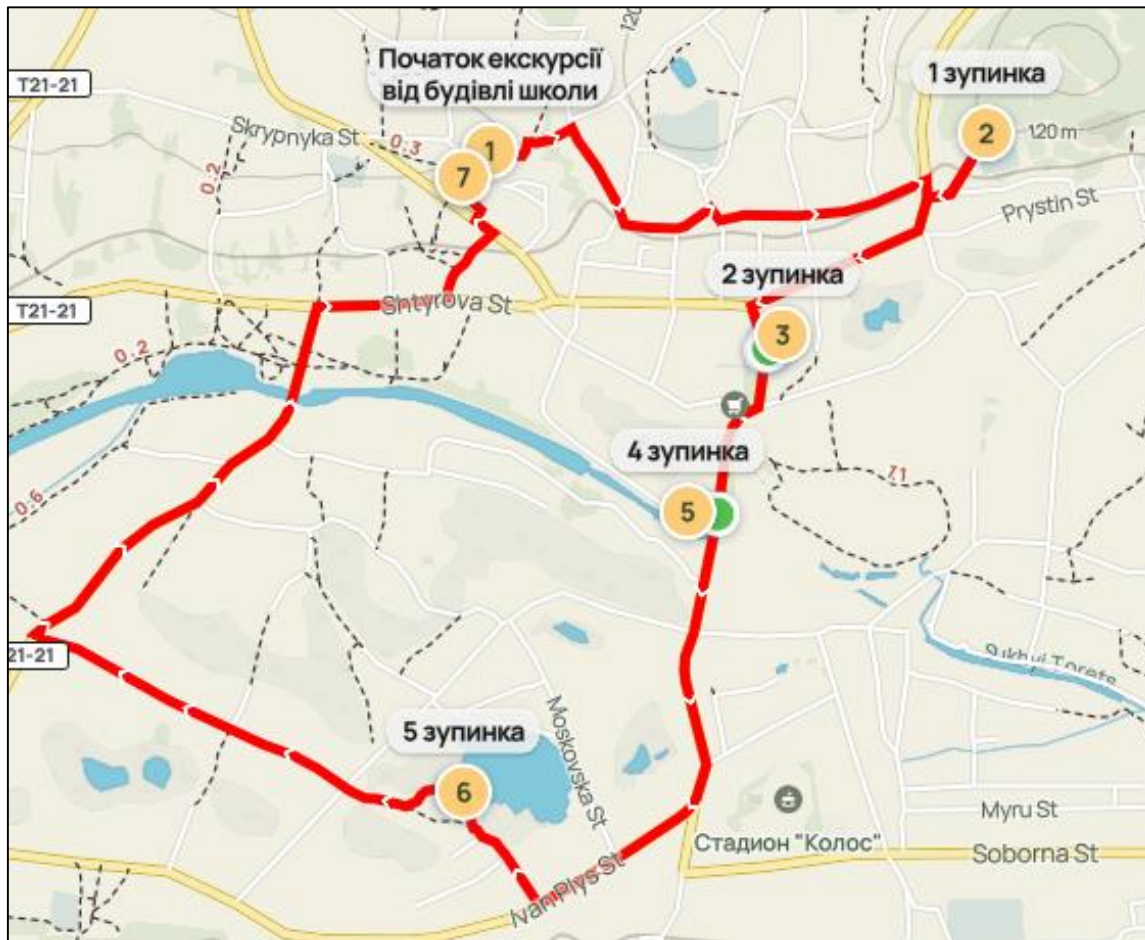

Рис. 1. Карта маршруту екскурсії «Подорож до природних та культурних об’єктів міста Барвінкове» [розроблено авторами]

Далі учням буде запропоновано розглянути місто згори, та порівняти її з фотопанорамою міста Барвінкове кінця XIX ст., яке є експонатом «портфеля екскурсолога».

Чумацька гора утворилася внаслідок дій тектонічних процесів. Тому слід зазначити про геологічні та геоморфологічні особливості даного регіону. Вся територія Барвінківської ОТГ лежить на південно-західній частині Східноєвропейської платформи, у межах великого тектонічного прогину, який називають Дніпровсько-Донецькою западиною. Формування прогину відбувалося тривалий час. У середині палеозойської ери (приблизно 390 мли років тому) у цій частині платформи утворилися розломи земної кори, що супроводжувалися виливами вулканічних лав.

Кристалічні породи платформи в межах всього Ізюмського району, в який входить Барвінківська ОТГ ніде не виходять на денну поверхню. На території громади на денну поверхню виходять лише найдавніші, палеозойські породи, які пов’язані найчастіше покладами глин, вапняків, інколи гіпсів. Значні запаси глини розташовується біля села Курулька, що знаходиться на північний-схід від міста Барвінкове. У середині палеозойської ери почалося інтенсивне формування Дніпровсько-Донецької западини, де накопичувалися вулканічні й осадові уламки, соленосні відклади величезної потужності. Наприкінці девонського періоду море відступило, і територія нашої громади стала суходолом, але не надовго. Кам’яновугільний період почався з наступу моря, протягом цього періоду відбувалося часте чергування мілкого моря з низинним суходолом, вкритим тропічними болотами. Там накопичувалися рослинні решки, що створили основу вугільних шарів.

Вугільні породи виходять на денну поверхню, поблизу села Пашкове, яке розташовується на північний-схід від міста Барвінкове. Дніпровсько-Донецька западина

активно опускалася, а наприкінці кам'яновугільного періоду почалися активні складчасті рухи та підйом Донецької складчастої споруди (Грінченко О.І., Губіна С.Л., Дрожжина Т.В., 2011).

Перехід між зупинкою 1: Чумацька гора та зупинкою 2: «Територія троянд».

Під час відвідування наступного об'єкту шкільної географічної екскурсії – «Територія троянд», будуть розкриті наступні підтеми:

- будівля амбулаторії Г.П. Данилевського;
- історія створення насадження квітів Валерія Будицького та які види рослин були висаджені;
- рослинний світ даного регіону.

Квіткове насадження Валерія Будицького, або як його ще називають місцеві «Територія троянд», є штучним насадженням різних видів декоративних рослин, які є притаманними для даної місцевості, або були завезеними. Також тут розташовується старовинна будівля, яка була споруджена за кошти письменника-романіста Григорія Петровича Данилевського, як медична амбулаторія з приймальним покоєм десь у період з 1869 до 1870 року. На першому поверсі були палати – щось на зразок денного стаціонару, на другому поверсі мешкали самі лікарі. Будівля виконана в неокласичному архітектурному стилі. Окриси додають споруді арочні вікна, цегляні колони, які ми можемо з вами споглядати.

А коло цієї будівлі розташовуються насадження, які висаджувалися протягом 12 років, робота тут почалася в 2007 році, звідколи власником цієї ділянки став місцевий підприємець Валерій Будицький. Головною квіткою яка тут росте є біла троянда, на даний час на ділянці нараховується близько п'ятисот кущів троянд. Стільки ж інших квітів – петунії, лілії, барвінок. Надійно прижилися тут туї, самшити, ялівці. Вони різних форм – кулясті, конічні, колоновидні – їх поєднання додає особливої виразності, підкреслюючи гру кольорів і відтінків. Також тут хвилястою лінією стеляться карликові чагарники.

По всій території Барвінківської ОТГ поширені різнотравно-типчакково-ковилові степи, які є притаманними для південних районів Харківської області. Ці степи сухіші, на відміну від лучних, які поширені в північній частині області. Рослинність є пристосованою до нестачі вологи, мають добре розвинену кореневу систему, вузькі або дрібні листки. Степи громади розорані, та майже не збереглися у природному вигляді, ті що збереглися сильно видозмінені через вплив господарської діяльності людини. Основними рослинами є злаки: ковила Лессінга, ковила українська, типчак(костриця), стоколос, а також гвоздика, деревій, шавлія. Характерні рослини для водоймищ даної місцевості, є: комиш озерний, стрілолист звичайний, глечики жовті, рогіз широколистий, ряска мала і триборозенчата. Біля річки Сухий Торець та в низинах де є болота, поширена відповідна рослинність: верби, вільха, зозулин льон, осока та череда, тонконіг. Також на території громади збереглися кілька десятків видів рослин, які занесені до Червоної книги України і потребують охорони, до них відносяться: ковила волосиста, вовчий ягідник Софії, тюльпан дібровний, любка дволиста, сон-трава, тощо (Грінченко О.І., Губіна С.Л., Дрожжина Т.В., 2011).

На території Барвінківської ОТГ поширені бур'яни: на полях(осот, будяк, пирій), засмічених місцях поблизу людського житла в місцях, що витоптані худобою (полин звичайний, кропива, будяк, лопухи), уздовж доріг, на ущільнених ґрунтах (кульбаба, грицики, спориш). Поширення бур'янів відбувається через діяльність людини, через знищення природних рослин степів, появлялися рослини які є витривалими до цих змін, та швидко відновлюються Боротьба з бур'янами є великою проблемою для сільського господарства громади.

Перехід між зупинкою 2: «Територія троянд» та зупинкою 3: Пам'ятник Козаку Барвінку.

Під час відвідування наступного об'єкта даної екскурсії буде розкрито дані підтеми:

- розповідь про засновника міста – Івана Барвінка;
- історія створення пам'ятника Івану Барвінку.

В центрі міста Барвінкове знаходиться пам'ятник засновнику даного поселення – козаку Івану Барвінку, що в 1651 отримав грамоту, від гетьмана Богдана Хмельницького, в якій говорилося, щоб він та ще 12 козаків оселилися на річці Сухий Торець для заснування фортеці для утримання території від набігів кримських татар. Поселення було засноване за офіційними даними 1653 року, спочатку воно мало назву - Барвінкова Стінка.

Історія створення самого пам'ятника Івану Барвінку, почалося з кінця 1960-х років коли активісти Українського товариства охорони пам'яток історії та культури старанно збирали будь-які відомості про Івана Барвінка. Їм вдалося розшукати навіть давні керамічні парсуни з зображенням козака. Тоді зродилась ідея встановити йому пам'ятник в центрі Барвінкового. На неї відгукнувся харківський скульптор Михайло Овсянкін, який, користуючись парсунами, створив скульптурний образ Барвінка, а потім спроектував кілька варіантів пам'ятника. Далі привезли граніт для п'єдесталу, виготовили бетонну скульптуру і почали зводити пам'ятник. Та нажаль, будівництво довелося припинити через вказівку «згори». Незакінчений пам'ятник зруйнували протягом однієї ночі. У 1970-х роках до ідеї спорудження пам'ятника намагалися повернутися знов, але безуспішно. І тільки 24 серпня 1992 року у першу річницю незалежності України, за ініціативою Харківської молодіжно-патріотичної організації «Сокіл», було відновлено пам'ятник Іванові Барвінку.

Перехід між зупинкою 3: Пам'ятник Козаку Барвінку та зупинкою 4: Берег річки Сухий Торець.

Під час відвідування наступного об'єкта екскурсії буде розкрито такі підтеми:

- загальна інформація про річку Сухий Торець;
- рослинний та тваринний світ річки;
- вплив антропогенного чинника на водойму;
- вимірювання швидкості течії річки (практичне завдання).

Річка Сухий Торець протікає територією Харківської та Донецької областей, загальна довжина становить близько 97 км (по території громади близько 50 км). Річище є звивистим, для нього характерне чергування широких і глибоких плес, а також мілководних ділянок. Річка займає одне з основних місць в господарському секторі нашої громади, оскільки, її вода використовується для зрошування прилеглих до водойми полів та водопостачання в населені пункти, а також для розведення та вилову риби (Географічна енциклопедія України, 1989).

Рослинний та тваринний світ Сухого Торця є досить різноманітним. У водах річки водяться різноманітні види риб: щука, окунь, короп, а також амфібії та рептилії. Прибережні території вздовж берегів річок також є важливими місцями проживання різноманітних видів птахів, зокрема чапель, качок і зимородків. Рослинність уздовж річки складається з дерев, кущів і трав. Береги річок обсажені вербами, тополями, вільхами, а в заплавах переважають трави та осоки. Навколишні території характеризуються степами та луками, на яких ростуть різноманітні трав'янисті рослини та польові квіти.

Нажаль, річка Сухий Торець піддається забрудненню з різних джерел, включаючи сільськогосподарські стоки, неочищені стічні води та промислові скиди. Ці забруднюючі речовини мають значний вплив на екологію річки та здоров'я людей, які використовують річну воду для харчування.

Практичне завдання: Вимірювання швидкості течії річки.

Швидкості течії річок вимірюються за допомогою поплавків, гідрометричної вертушки або інших приладів. Найпростіші поплавки роблять з дерева у вигляді кружків товщиною 3-5 см, діаметром 15-20 см. Для виміру швидкості визначають віддаль між двома створами (L) і час (t) за який поплавок пройшов цю відстань.

Для досліду ми вибрали найлегший спосіб, а саме: візьмемо звичайну палку, позначимо її яскравим кольором (задля гарної видимості), натомість на березі відміряємо відстань 10 метрів. Паралельно початковій точці ми положимо палку на водну поверхню, та заміряємо час, з який вона пропливе дані 10 метрів.

Після цього за допомогою формули визначення швидкості, ми поділимо 10 метрів на той час, за який палка пододала цю відстань і отримаємо результат.

Перехід між зупинкою 4: Берег річки Сухий Торець та зупинкою 5: Пляж на Івашинівському озері.

Під час доповіді буде розкрито наступні підтеми:

- утворення озера;
- основні відомості та розміри водойми;
- рослинний та тваринний світ Івашинівського озера.

Івашинівське озеро є найбільшим в даному регіоні, і найвідомішим місцем відпочинку.

За походженням улоговини походить до залишкових, оскільки раніше воно поєднувалося з основним руслом річки Сухий Торець. З дна його б'ють підземні джерела. Водойма має такі параметри: об'єм - 8 млн. м³; площа дзеркала – 4,4 га; протяжність берегової лінії: в довжину – 200 м, в ширину – 220 м; середня глибина – 3 м, максимальна – 7 м; джерело та тип живлення – поверхневий стік, висхідні джерела, підземні водних. Рослинності озера властива ярусність. Біля самого берега розташовується пояс таких прибережних рослин: сусак, стрілолист, частуха подорожникова, калюжниця. Влітку поверхня води вкрита ряскою. В озері є водорості (спірогіра та кладофора), які збагачують воду киснем. Береги озера прикрашають багатолітні верби, а з боку пляжу – тополі. Для озера характерне «цвітіння» води, яке зумовлене посиленням розмноженням синьо-зелених водоростей навесні, а восени – діатомових. Тваринний світ Івашинівського озера різноманітний: найдрібніші ракоподібні дафнії і циклопи, на дні озера живуть річкові раки, молюски. Також проживають черепахи. Велике різноманіття риби: карасі, лящі, краснопірки, білий амур, товстолоб, окуні та щуки. Є також земноводні, плазуни та птахи (качки та лебеді).

Повернення до будівлі Барвінківського лицю №1 на автобусі, від зупинки №5: Пляж на Івашинівському озері.

Таблиця 2. Технологічна карта екскурсії [розроблено авторами за відкритими даними]

Маршрут	Зупинка	Об'єкти показу	Час	Найменування підтем та перелік основних питань	Організаційні вказівки	Методичні вказівки
Барвінківський лицей №1 – зупинка 1: Чумацька гора.	Зупинка 1: Чумацька гора	Вид з вершини на панораму міста Барвінкове.	55 хв	1. Історія утворення перших поселень та фортифікаційних споруд козацьких часів на даній вершині. 2. Геологічна будова земної кори нашого краю. 3. Особливості флори соснового лісу на вершині.	1. Дотримуватися правил дорожнього руху, при переході дороги. 2. Дотримуватися техніки безпеки при підйомі на вершину.	Поєднання прийомів панорамного показу та зорової аналогії.
Зупинка 1: Чумацька гора – зупинка 2: «Територія троянд».	Зупинка 2: «Територія троянд»	Квіткове насадження Валерія Будицького («Територія троянд») в центрі міста.	22 хв	1. Історія створення будівлі амбулаторії Г. Данилевського. 2. Створення насадження. 3. Основні види квітів, які висаджені на даній території.	1. Дотримуватись правил дорожнього руху, при переході дороги. 2. Обережне та дбайливе поводження на території насадження квітів.	Поєднання прийому розповіді та показу.
Зупинка 2: «Територія троянд» зупинка 3:	Зупинка 3: Пам'ятник Козаку Барвінку.	Пам'ятник козаку Барвінку, центральна	18 хв	1. Історія про Козака Барвінка, та як він причетний до заснування міста.	1. Дотримуватися правил дорожнього руху, при переході	Прийом дискусійної ситуації.

Пам'ятник Козаку Барвінку.		площа міста.		2. Версії походження назви міста – Барвінкове.	дороги та проходження по центральній площі міста.	Поеднання прийому розповіді та показу.
Зупинка 3: Пам'ятник Козаку Барвінку – зупинка 4: Берег річки Сухий Торець.	Зупинка 4: Берег річки Сухий Торець (пляж біля нового мосту).	Берег річки Сухий Торець.	32 хв	1. Гідрологія річки, та особливості її флори та фауни. 2. Екологічні проблеми водойми.	1. Дотримуватися правил дорожнього руху, при переході дороги. 2. Дотримуватися правил поведження біля водойми, а саме: не заходити у воду.	Поеднання прийомів розповіді та показу. Прийом дискусійної ситуації.
Зупинка 4: Берег річки Сухий Торець – зупинка 5: Пляж на Івашинівському озері – Барвінківський лицей №1 (рух автобусом).	Зупинка 5: Пляж на Івашинівському озері.	Новий пляж (Берег Івашинівського озера).	1 год	1. «Утворення та походження улоговини озера, гідрологія та особливості флори та фауни». 2. «Екологічні проблеми водойми».	1. Дотримуватися правил поведження біля водойми, а саме: не заходити у воду. 2. Дотримуватися правил безпеки посадки та висадки, а також поведження під час руху в автобусі.	Поеднання прийомів характеристик іки та зорового показу. Прийом дискусійної ситуації.

Висновки. Отже, одне з актуальних питань сучасної школи є пошук оптимальних шляхів зацікавленості учнів навчанням, спонукання до творчості, пізнавальної активності, приймати відповідальні рішення в різних життєвих ситуаціях. Задля реалізації цього завдання, необхідно впроваджувати активні та інтерактивні методи навчання, використовувати новітні інформаційні технології, знаходити особистий підхід до кожного учня. Пізнання навколишньої дійсності шляхом проведення екскурсій природознавчого змісту сприяє більш повному засвоєнню навчального матеріалу та формуванню образних і змістовних уявлень, умінь та навичок проведення досліджень.

В наш час вчитель не є основним джерелом інформації для учнів, через появу багатьох альтернативних джерел, тому кожен педагог має знати прийоми, а також вміти ними користуватися задля залучення та підвищення інтересу в учнів вивчати дані предмети. Основним та невід'ємним з таких прийомів є екскурсії.

Барвінківщина має значний потенціал для проведення шкільних географічних екскурсій, тому, що у даного міста є велика культурна та природна спадщина, які зумовлюють привабливість даного регіону. Під час розробки маршруту екскурсії «Подорож до природних та культурних об'єктів міста Барвінкове» були відібрані різноманітні природні та культурні об'єкти, огляд яких допоможе засвоїти здобуті на уроках знання з різних тем, а також сформувати в учнів зацікавленість до географії.

Список використаних джерел

- Kharkivshchynoznavstvo : navch. posib. dlia uchniv 8-9 kl. zahalnoosvit. navch. zakl. / O. I. Hrinchenko, S. L. Hubina, T. V. Drozhzhyna ta in. ; za red. L. D. Pokroievoi, T. V. Drozhzhynoi ; Kharkivska akademiia neperervnoi osvity. - - Vyd. 3-tie, pererobl. y dopovn. -- Kh. : Himnaziia, 2011. -- 448 s..
- Kostyukova O.M. Krayeznavcho-ekskursiyna sprava v Ukrayini v 20-kh rr. KHKH st.: suspil'no-politychnyy, osvityniy i kul'turolohichnyy aspekt. – Cherkasy, 2010. – 172 s.
- Prus I.T. Krayeznavcha robota v shkoli / I. T. Prus. – K.: Rad. shkola, 1984. – 110 s.

Heohrafichna entsyklopediia Ukrainy: v 3 t. / vidpov. red. O. M. Marynych. – [ta in.] – K.: “Ukrainska radianska entsyklopediia” im. M. P. Bazhana, 1989. T.1, A-Zh. – K., 1989. – 416 s.

Hetsevych, N.A. Osnovy ékskursovedenyia / N.A. Hetsevych. – Mynsk: Unyversytet·skoe, 1988. – 159 s.

Orhanizatsiya ékskursynoyi diyal'nosti: konspekt lektsiy. / N.A. Leonenko. – KH.: NUTSZU, 2019. – 167 s.

Instruktsiya shchodo orhanizatsiyi ta provedennya ékskursiy i podorozhey z uchniv's'koyu ta student's'koyu moloddyu /<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1341-14#Text> — [Elektronnyy resurs].

Istoriia mist i sil Ukrainskoi RSR: U 26 t. — K., 1957—1979. — Kharkivska oblast. — S. 201.